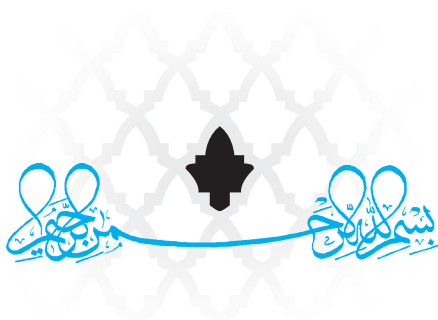

سرشناسه :	صلاحی، فاطمه، ۱۳۵۹.
عنوان و نام پدیدآور :	پیشوای صادق: ویژه شهادت امام صادق (ع) / مؤلف فاطمه صلاحی؛ ویراستار محتوایی زینب سادات حسینی؛ ویراستار زبانی سیده منصوره رضوی، زینب سادات حسینی؛ به سفارش معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی. مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۶.
مشخصات نشر :	
مشخصات ظاهری :	۲۰ ص؛ ۲۱×۵/۱۴ س.م.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۲۹۹-۲۹۸-۷.
وضعیت فهرست نویسی :	فیبیا.
یادداشت :	کتابنامه.
عنوان دیگر :	ویژه شهادت امام صادق (ع).
موضوع :	جعفر بن محمد (ع)، امام ششم، ۸۳ - ۱۴۸ق.
موضوع :	چهارده معصوم -- سرگذشت نامه.
موضوع :	Fourteen Innocents of Shiite -- Biography*
شناسه افزوده :	آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی.
شناسه افزوده :	مؤسسه انتشاراتی قدس رضوی.
رده بندی کنگره :	۱۳۹۶ پ ۸ ص/ BP۴۵.
رده بندی دیویی :	۲۹۷/۹۵۶.
شماره کتاب شناسی ملی :	۴۶۷۲۹۶۶.

پیشوا صادق

نویسنده: فاطمه صلاحی

ارزیاب علمی: حجت الاسلام والمسلمین جواد محدثی

ویراستار: سیده منصوره رضوی

طراح گرافیک و صفحه آرا: امین کوثری

چاپ: مؤسسه فرهنگی قدس

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶ شمارگان: ۳۰۰۰

نشانی: حرم مطهر، صحن جامع رضوی

ضلع غربی، مدیریت فرهنگی

تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۹ صندوق پستی: ۹۱۷۳۵-۳۵۱

حق چاپ محفوظ است.

آستان قدس رضوی
معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

۶ ..... امام صادق علیه السلام؛ مظهر امید صادق

۷ ..... سبک زندگی صادق آل محمد علیه السلام

۸ ..... ۱. تلاش و سازندگی

۹ ..... ۲. از تو حرکت؛ از خدا برکت

۱۰ ..... ۳. زمان شناسی

۱۲ ..... ۴. در اندیشه مردم

۱۳ ..... ۵. بخشنده و مخلص گمنام

۱۶ ..... ۶. صداقت و امانت داری

۱۷ ..... ۷. برخورد کوبنده با دشمن

۲۰ ..... ۸. رفتار پسندیده

۲۲ ..... ۹. انس با حق؛ آخرین سفارش

۲۳ ..... عرصه های جهاد علمی امام صادق علیه السلام

۲۴ ..... ۱. شکوفایی دانشگاه جعفری

۲۵ ..... ۲. امام صادق علیه السلام و تربیت جوانان

۲۶ ..... عرصه های جهاد سیاسی امام صادق علیه السلام

از منظر رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی)

۲۷ ..... ۱. تبلیغ جریان اصیل امامت

۲۸ ..... ۲. شیعه؛ نامی برای حزب امامت

۲۹ ..... ۳. انتصاب ولایت فقیه

۳۱ ..... زیارت امام صادق علیه السلام

۳۴ ..... کتابنامه

۳۶ ..... مسابقه فرهنگی

مقدمه

در مدینه غوغایی به پااست. ملائک در تشییع بدن نورانی ششمین اختر ولایت، صادق آل محمد علیه السلام و مشایعت آن به عالم ملکوت از آسمان به زمین آمده‌اند. شب‌ها اثری از آذوقه بالایی سر نیازمندان نیست. دل‌های شیعیان در فراق رئیس مذهب تشیع، امام صادق علیه السلام داغ‌دار و اندوهگین شده است. صحن و سرای حریم باشکوه رضوی نیز در این روزهای پراز اندوه، سیاه‌پوش و چشم‌ها بارانی است.

به راستی ما شیعیان چقدر با معارف و سیره زندگی این امام همام، آشنایی داریم و چقدر توانسته‌ایم آن را سرمشق و الگوی زندگی خود قرار دهیم؟

رهبر معظم انقلاب (مدّ ظلّه العالی) بارها بر اصلاح سبک زندگی مسلمانان بر اساس دین اسلام و نیز سیره و منش معصومین علیهم السلام که الگوهای انسان کامل هستند، تأکید

کرده‌اند؛ چنان‌که می‌فرمایند: «مسئلهٔ سبک زندگی از مهم‌ترین مسائل است. یکی از اهداف دشمنان اسلام این است که سبک زندگی مسلمان‌ها را عوض کنند و شبیه سبک زندگی خودشان بکنند [؛ درحالی‌که] اسلام برای ما یک سبک زندگی آورده است.»^۱

در نوشتار حاضر کوشیده‌ایم فرازهایی از زندگی امام صادق (ع) را در عرصه‌های اجتماعی، علمی، سیاسی و اقتصادی به زائران و مجاوران حریم رضوی تقدیم کنیم. امید است این تلاش توشه‌ای باشد برای آخرتمان.

۱. بیانات در دیدار با ائمهٔ جمعهٔ سراسر کشور، ۱۴ دی ۱۳۹۴.

امام صادق (ع)؛ مظهر امید صادق

باتوجه به راه پرمشقت نهضت تشیع [و اقدامات زمینه ساز امامان پیشین]، امام صادق (ع) مظهر امید صادقی بود که شیعه سال ها انتظارش را می کشید؛ یعنی همان قائمی که انقلاب شیعی را در سطح وسیعی از جهان اسلام بر خواهد افروخت. منظور از قیام کننده کسی است که بر ضد قدرت مسلط، قدرتمندانه کمر می بندد و به پا می خیزد و [این اقدام او] لزوماً با قدرت نمایی نظامی همراه نیست؛ بلکه نمایشگر یک فعالیت فکری و سازندگی افراد و ایجاد تشکل و رهبری یک نهضت پنهان است.^۱

آری، امام صادق (ع) در نگاه شیعیان، مظهر ایدئال های امامت و تشیع اند. گویا سلسله امامت این عزیز را همچون

۱. نک: سیدعلی خامنه ای، پیشوای صادق، ص ۶۰ و ۶۱.

ذخیره‌ای برای ثمربخشیدن به مجاهدت‌های طولانی گذشتگان خود در نظر گرفته‌اند تا حکومت علوی و نظام توحیدی را بازسازی کنند. اتفاقاً وضعیتی متزلزل حکومت بنی‌امیه هم موقعیت را آماده کرده بود؛ از این رو امام صادق (ع) از نخستین روز امامت خویش تا لحظه بدرود زندگی پرتوشان، جهادی همه‌جانبه را در عرصه‌های مختلف اجتماعی و علمی و سیاسی آغاز کردند.

سبک زندگی صادق آل محمد (ع)

سیره زندگی و رهنمودهای راهگشای امام صادق (ع) در زمینه‌های سلوک فردی و اجتماعی و نیز معاشرت با دیگران، حاوی نکات ارزشمندی در سبک زندگی اسلامی است. این نکات قطعاً برای زندگی ما سرمشقی نیکوست؛ چنان‌که رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) می‌فرمایند: «در سبک زندگی، انواع سلوک با افرادی که انسان با آن‌ها ارتباط دارد، انواع چیزهایی که در زندگی اجتماعی برای انسان وجود دارد، این‌ها در اسلام هست؛ در مورد سفرکردن، رفتار با دوست، در زمینه رفتار با دشمن [و] در همه چیزها، به‌طور خاص در منابع اسلامی ما [قرآن و سیره معصومان] موجود است...؛ درحالی‌که تمدن

غربی می‌خواهد سبک زندگی خودش را بر ملت‌ها تحمیل کند.»^۱

در این مجال، به برخی از شاخصه‌های سبک زندگی اسلامی اشاره می‌کنیم:

۱. تلاش و سازندگی

امامان معصوم علیهم‌السلام همواره جامعه را به تلاش و آبادگری ترغیب می‌کنند و سستی و بی‌توجهی به این مهم را روا نمی‌دارند؛ چراکه تلاش و سازندگی، عزت و افتخار هر فرد است. سیره امام صادق علیه‌السلام نیز گواه این مطلب است.

عبدالأعلی از یاران جعفر بن محمد علیه‌السلام بود. او در هوای گرم تابستان، در مسیر مدینه، آن حضرت علیه‌السلام را در حال تلاش مشاهده کرد و به ایشان عرض کرد: «باوجود مقامتان در نزد خدا و نسبت خویشاوندی که با رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم دارید، این‌گونه خود را به زحمت افکنده‌اید!» امام صادق علیه‌السلام در پاسخ فرمودند: «خَرَجْتُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لِأَسْتَعْنِيَ عَنْ مِثْلِكَ.»^۲ (من در تلاش برای رزق و روزی خود بیرون آمدم تا از مثل تو بی‌نیاز باشم.)

۱. بیانات در دیدار با جوانان خراسان شمالی، ۲۳ مهر ۱۳۹۱.

۲. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۵۷.

روزی دیگر، حضرت درحالی که بیلی در دست و روپوشی خشن بر تن داشتند، در باغ مشغول کار بودند. در همان حال، به یکی از یاران خود که قصد انجام کارایشان را داشت، فرمودند: «إِنِّي أَحِبُّ أَنْ يَتَأَذَى الرَّجُلُ بِحَرِّ الشَّمْسِ فِي طَلَبِ الْمَعِيشَةِ.» (من دوست دارم که مرد در راه تلاش برای رزق و روزی، از حرارت خورشید رنج ببرد.)

آری کار و تلاش و سازندگی، سیره و روش امامان معصوم علیهم السلام است تا در عمل، به پیروان خویش بیاموزند که سرافرازی فردی و اجتماعی، در گرو تلاش و کوشش مستمر مسلمانان در تمام زمینه هاست و ملت پرکار و پرتلاش، ملتی سرافراز خواهد بود.

۲. از تو حرکت؛ از خدا برکت

یکی از یاران امام صادق علیه السلام از وضعیت سخت زندگی خود به محضر ایشان شکوه کرد. حضرت به او فرمودند که مغازه ای در بازار بگیرد و بساط خویش را بگستراند. وی سفارش امام را انجام داد. اتفاقاً بازرگانی مصری که جایی برای کالاهای خود نیافته بود، مغازه او را اجاره کرد و در بازگشت هم مقداری از اجناسش باقی ماند که آن ها را به آن فرد سپرد تا بفروشد. بعد از مدتی، بازرگان از امانت داری او مطمئن شد؛ از این رو از مصر برایش جنس می فرستاد تا بفروشد و درآمد آن را برایش بفرستد.

به این صورت سرمایه‌ای نصیب آن مرد شد.^۱ داستان گفته شده این نکته را گوشزد می‌کند: تا زمانی که انسان اقدام به عملی نکند، نمی‌تواند توقع داشته باشد که وضعیت زندگی‌اش تغییر کند؛ بلکه باید با کار و توکل به خداوند متعال تلاش کند تا بر مشکلات فائق آید. رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) نیز برای گذر از رکود اقتصادی، چند سال اخیر را با عنوان‌هایی مرتبط با «جهاد اقتصادی» نام‌گذاری کردند تا به مسئولان و مردم اعلام کنند که فقط و فقط با تکیه بر توان داخلی و وارد شدن به عرصه کار و تولید و پرهیز از کارهای حاشیه‌ای می‌توان از این وضعیت به سلامت عبور کرد.

۳. زمان شناسی

در رهنمودهای عترت آل رسول (علیهم‌السلام)، به ویژه صادق آل محمد (علیه‌السلام) برای این محور پافشاری شده است که انسان مؤمن باید تلاش کند از اوضاع زمان خویش و جریان‌های اجتماعی آن آگاه باشد. امام صادق (علیه‌السلام) که آگاه‌ترین فرد عصر خویش‌اند، با شعارها و تظاهر عباسیان به دین‌داری فریفته نشدند و به پیروان خویش هم، چنین هشدار می‌دادند: «...وَالْعَالِمُ بِزَمَانِهِ

۱. نک: محمد بن یعقوب کلینی، فروع کافی، ج ۵، ص ۳۰۹: «إِذْهَبَ فَخَذْ

حَانُوتًا فِي السُّوقِ وَابْسُطْ بِسَاطًا...»

لا تَهْجُمُ عَلَيْهِ الْوَايِسُ ...»^۱ (کسی که آگاه به زمان خویش باشد، گرفتار شبهات و مسائل مبهم نمی‌شود...)
این رهنمود به خوبی نشان می‌دهد که پیروان امام صادق (ع) بایستی با هوشمندی کامل بر جریان‌های اجتماعی زمان خویش مسلط باشند و در برابر حرکت‌های دشمن، مقاوم و استوار عمل کنند و با داشتن بصیرت و بینش، پیرو امام خویش باشند. رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) نیز به این نکته تأکید فرموده‌اند: «بصیرت و روشن‌بینی یعنی شناخت زمان، شناخت نیاز، شناخت اولویت، شناخت دشمن، شناخت وسیله‌ای که در مقابل دشمن باید به کار برد. هنگامی که زمان‌شناسی باشد، انسان می‌داند [در فتنه‌ها] چه کار باید کند.»^۲ بدیهی است در غیر این صورت و بدون داشتن بصیرت و زمان‌شناسی، انسان

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۲۷؛ محمد باقر مجلسی،

بحار الأنوار، ج ۷۵، ص ۲۶۹.

۲. بیانات در دیدار با اعضای مجمع عالی بسیج مستضعفین، ۶ آذر ۱۳۹۳.

همانند خسی گرفتارِ امواجِ توفندهٔ جریان‌های نوظهور شده و در دریای بی‌کران و متلاطمِ روزگار، سرگردان خواهد شد و به بیراهه خواهد رفت.

۴. در اندیشهٔ مردم

هنگامی که در جامعه کمبودی احساس می‌شود، برخی غافل از آنچه بر دیگران می‌گذرد، در اندیشهٔ انبوه کردن امکانات دنیوی خویش هستند تا در فرصت مناسب از انباشته‌های خود بهره‌برداری کنند! حال آنکه، امام صادق علیه السلام در زمان بحران‌های اجتماعی و اقتصادی در اندیشهٔ رفع مشکلات مردم بودند و حتی از امکانات خویش هم به نفع آن‌ها چشم می‌پوشیدند. در برهه‌ای از زمان، در مدینه کمبود مواد غذایی رخ داد و قیمت کالاها افزایش یافت. در این اوضاع امام صادق علیه السلام از خدمتگزار خویش دربارهٔ مقدار گندمی که ذخیره داشتند، پرسیدند. خدمتگزار اطمینان داد که تا چندین ماه دیگر ذخیره دارند. حضرت علیه السلام از او خواستند گندم‌ها را ببرد و در بازار بفروشد. خدمتگزار گفت: «در مدینه چیزی یافت نمی‌شود!» اما آقا باز فرمودند آن‌ها را ببرد و بفروشد.

وقتی خدمتگزار گندم‌ها را فروخت و برگشت، امام صادق علیه السلام فرمودند: «حالا مثل مردم، روزه‌روز خریداری کن... خوراک

خانواده‌ام را نصف از جو و نصف از گندم قرار بده. خدا می‌داند که من می‌توانم تمام خوراک آن‌ها را از گندم تأمین کنم؛ ولی دوست دارم خداوند ببیند که برنامه‌ریزی در معیشت را به خوبی رعایت می‌کنم.»^۱

رفتار این بزرگوار علیه السلام برای رهبران و نیز مردم جامعه اسلامی این پیام شفاف را دارد که در اوضاع سخت، فقط به فکر آسایش خویش نباشند؛ بلکه خود را هم‌سطح مردم قرار دهند و از نعمت‌هایی که در اختیار دارند، به بهترین شکل ممکن که خشنودی ذات اقدس الهی را دربر داشته باشد، بهره گیرند.

۵. بخشنده و مخلص گمنام

روزی امام صادق علیه السلام پنجاه دینار پول به یکی از یاران خود دادند و فرمودند آن را به فلان سید هاشمی بدهد و به او نگوید که از طرف کیست. یار امام نزد آن شخص رسید و کیسه پول را تحویل داد. مرد هاشمی گفت: «خداوند به کسی که این‌ها را داده است، جزای خیر دهد. هر چند وقت یک بار، مقداری پول برای ما می‌فرستد [و نامش را نمی‌گوید]؛ درحالی‌که

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۵۹ و ۶۰: «قَالَ بَعَثَهُ فَلَمَّا بَعَثَهُ قَالَ اشْتَرِ مَعَ النَّاسِ يَوْمًا بِيَوْمٍ... وَلَكِنِّي أَحِبُّ أَنْ يَرَانِي اللَّهُ قَدْ أَحْسَنْتُ تَقْدِيرَ الْمَعِيشَةِ.»

جعفر[بن محمد] با آنکه وضع مالی خوبی دارد، [هرگز به یاد فقرا نیست و] حتی یک درهم هم به ما نمی‌دهد.^۱

هر یک از ما در طول عمر ممکن است کارهای نیک بسیاری انجام داده باشیم؛ اما درنهایت، عملی پذیرفته است که فقط و فقط برای خدا انجام شود و غیرخدا در آن سهیم نباشد. این عمل است که ارزش معنوی دارد و موجب کمال و تعالی روح انسان می‌شود و در قیامت هم به آن، به نحو احسن جزا و پاداش داده می‌شود. در مقابل اگر عمل انسان برای غیرخدا بوده و مخلصانه نباشد، نه تنها سبب کمال نمی‌شود، بلکه انسان را در مسیر شرک به خدا قرار می‌دهد. در قرآن کریم، فردی که برای رضای خدا مسجد ساخته با فردی که برای غیرخدا مسجدی بنا کرده است، مقایسه شده و چنین آمده است:

﴿أَفَكُنْ أَشْأَسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَشْأَسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ شَفَا جُرْفٍ هَارٍ فَأْتَاهَا بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾^۲

آیا کسی بهتر است که بنیاد [کار] خود را بر پایی تقوای الهی و خشنودی خدا نهاده است یا کسی که

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۲۳: «أَبُو جَعْفَرٍ الْخُنَعِيُّ قَالَ

أَعْطَانِي الصَّادِقُ عليه السلام صُرَّةً فَقَالَ لِي ادْفَعْهَا إِلَى رَجُلٍ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَ...»

۲. توبه، ۱۰۹.

اساس آن را بر لب پرتگاه سستی بنا کرده است که
ناگهان در آتش دوزخ فرو می افتد؟! و خدا گروه
ستمگران را هدایت نمی کند.

بنا کردن مسجد عمل بسیار ارزشمندی است؛ اما اگر این کار
با نیت خالص برای خدا همراه نباشد، همین عمل موجب
سقوط و بدبختی انسان می شود. در آیات و روایات بارها به
اخلاص در اعمال تأکید شده است.

بشنوید معنای اخلاص را در حدیثی از امام صادق علیه السلام:
«الْعَمَلُ الْخَالِصُ الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ»^۱ (عمل خالص آن است که [به خاطر انجام آن] در
جزا خداوند عز و جل انتظار ستایش نداشته باشی). آری، در
نظر این امام عزیز علیه السلام مهم این است که انسان نزد خداوند
شناخته شود، نه در نظر دیگران.

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۱۶.

۶. صداقت و امانت داری

امام صادق (علیه السلام) که خود مظهر صداقت و امانت داری بودند، همواره کسانی را که از محضرشان مرخص می شدند، به راست گویی و امانت داری سفارش می فرمودند. این دو صفت از صفات عالی انسانی است که در حیات دنیوی و اخروی، آثار ویژه‌ای دارد؛ از جمله دارا بودن این خصلت‌ها در دنیا موجب محبوبیت میان مردم و اطمینان آن‌ها به شخص راست‌گو و امین است.

روزی امام صادق (علیه السلام) از عبدالرحمن، پسر سیابه که جوان بود و تازه پدرش را از دست داده بود، پرسیدند آیا مایل است سفارشی به او بکنند. عبدالرحمن با اظهار میل و اشتیاق گفت: «فرمایید فدایتان بشوم!» امام جعفر صادق (علیه السلام) فرمودند: «عَلَيْكَ بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ تَشْرِكُ النَّاسَ فِي أَمْوَالِهِمْ هَكَذَا...» (بر تو باد به راست گویی و امانت داری که در نتیجه آن، با مردم در دارایی‌هایشان شریک خواهی شد....). عبدالرحمن برنامه عمل خود را براساس فرموده حضرت قرار داد و به برکت آن، سیصد هزار درهم، ثروت پاکیزه به دست آورد.^۱

گاهی به سختی دنبال موفقیت در کار و زندگی هستیم؛ ولی

به هدف خود نمی‌رسیم. علت این است که روش درستی را به کار نمی‌گیریم؛ درحالی‌که برترین راهنما و برنامه زندگی را در اختیار داریم و با عمل به آن می‌توانیم به قله‌های موفقیت و سعادت دست یابیم؛ مثل عبدالرحمن که به سفارش امامش عمل کرد و به موفقیت رسید. متأسفانه صداقت و امانت‌داری که از اصول مهم اخلاقی است، در جامعه دینی و در رفتارهای اجتماعی ما، در حال کم‌رنگ شدن است و متأسفانه در برخی مواقع مشاهده می‌کنیم که جای خود را به خیانت در امانت و دروغ و فریب‌کاری داده است. هرچند این نمونه‌ها اندک باشد، باز هم روابط سالم افراد جامعه را در معرض خطر قرار می‌دهد. این نکته‌ای است که هریک از ما باید از خودمان شروع کنیم و توصیه امام صادق (ع) را به گوش جان بسپاریم و در عمل به آن پایبند باشیم.

۷. برخورد کوبنده با دشمن

جعفر بن محمد (ع) در عصر خلفایی می‌زیستند که همگی از دشمنان سرسخت اهل بیت (ع) به شمار می‌رفتند؛ اما آن حضرت ضمن رعایت اصل تقیه، در برابر حاکمان زورگویی اموی و عباسی مقتدرانه رفتار می‌کردند.

روزی مگسی چندین بار بر چهره منصور، خلیفه عباسی نشست. منصور هرچه کرد، نتوانست مگس را از خود دور

کند. سرانجام به ستوه آمد و با ناراحتی از امام صادق (ع) که تازه وارد شده بودند، پرسید: «خداوند برای چه منظوری مگس را آفریده است؟» امام بی درنگ فرمودند: «لِيُذِلَّ بِهِ الْجَبَابِرَةَ»^۱ (برای آنکه جباران و گردنکشان را خوار کند). منصور با شنیدن پاسخ کوبنده و صریح امام چیزی نگفت و سکوت کرد. انگار می دانست اگر چیزی بگوید، جوابی دندان شکن تر خواهد شنید.

در موقعیت دیگری، منصور عباسی که از فعالیت های امام صادق (ع) خبرهایی دریافت کرده بود، با عصبانیت ایشان را احضار کرد و در جمع حاضران خطاب به آن حضرت گفت: ای جعفر... مردم درباره ات به مشتی یاوه و بهتان معتقدند! اینکه تو در مقابل آن ها سکوت کرده ای و راضی به حرف آن ها هستی، خشم خدا را برمی انگیزد.

این مردم بی خرد گمان دارند که تو شخص اول روزگار، آگاه از اسرار و رازها، حجت گویای خدا، میزان عدل خداوند و... هستی. آنان می پندارند خداوند عمل کسی را که آشنا به مقام تو نباشد، نمی پذیرد. اینان درباره تو غلو کرده اند و تو را

۱. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمة فی معرفة الأئمة، ج ۲، ص ۱۵۸.

آن گونه قبول دارند که نیستی! اینک تو خود لب
 بگشا و این ها را راهنمایی کن؛ چرا که نخستین
 کسانی که حق را به زبان آورده اند، جد و پدران تو
 بوده اند و شایسته است که تو پا جای پای ایشان
 بگذاری و پیرو آن ها باشی و راهشان را بپیمایی.
 او با گفتن عقاید شیعیان درباره امام صادق (ع)، انتظار
 داشت که آن حضرت برای دفع خطر از خود بگویند
 آن فضیلت ها را ندارند؛ اما با پاسخ دندان شکن ایشان
 رسوا شد:

من شاخه ای از درخت پر بار رسالت و چلچراغی
 از چندین چلچراغ پُر نور خاندان نبوت هستم.
 من تربیت یافته ملائک و پرورده شده در دامن
 فرشتگان بزرگوارم. من مشعلی فروزان و ستاره ای
 درخشان از مجموعه ستارگان روشنایی بخش
 هدایت و برگزیده ای از کلمه باقیه در صلب
 برگزیدگان همیشه تاریخم.^۱
 منصور پس از شنیدن سخنان غرای امام صادق (ع)، رو به
 حاضران گفت:

او مرا از دریایی پرموج و بی کران و ژرف عبور داد

که دانشمندان در آن حیران‌اند. این شخص که همچون استخوانی در گروی خلفا گیر کرده است، نه تبعیدش رواست و نه قتلش و اگر رابطه ریشه‌دار من و او نبود، کاری می‌کردم که سرانجام نیکو و پسندیده‌ای ندارد؛ زیرا آن‌طور که به ما گزارش می‌رسد، از ما زیاد عیب می‌گیرد و ما را به بدی یاد می‌کند.^۱

از این برخورد امام صادق (ع) با منصور که ما به بخشی از آن بسنده کردیم، در نوع ارتباط با دشمن و افشاگری اهداف او درس‌های مفیدی فهمیده می‌شود که بایستی در نحوه تعامل با دشمنان اسلام، الگوی خود قرار دهیم.

۸. رفتار پسندیده

یکی از یاران امام صادق (ع) به محضر ایشان رسید و داستان مناظره خود با یکی از مخالفان امام درباره ولایت حضرت علی (ع) را بازگو کرد. حضرت از نوع برخورد او ناراحت شدند و فرمودند: «با مردم با اخلاق خودشان و به‌طور پسندیده رفتار کنید و مخالفت خود با آن‌ها را در عمل نشان دهید؛ چرا که هر کس محصول کردار خود را می‌بیند و روز قیامت با کسی محشور می‌شود که دوست

دارد. مردم را بر ضد خودتان و ما نشورانید...»^۱
 در این رهنمود ارزشمند، امام صادق (ع) یاران خود
 را از برخوردهای ناهنجار، وَلَوْ برای احقاق باوری حق
 باز داشته‌اند. بر این مبنا، شیعیان باید با تمام انسان‌ها از
 هر ملیّت و مذهبی، خوش‌رفتار باشند و با روی گشاده ظاهر
 شوند؛ یعنی در عین حال که از موضع حق خویش دفاع
 می‌کنند، از تحریک دیگران و توهین به آن‌ها پرهیز کنند
 و در مواجهه با آن‌ها و دفاع از معارف حق، با تدبیر و منطق
 پیش بروند؛ نه آنکه رفتارشان غیر معقول و اختلاف‌برانگیز
 باشد.

۱. محمد بن محمد بن نعمان عکبری بغدادی (شیخ مفید)، امالی للمفید،

ص ۳۹: «...خَالِقُوا النَّاسَ بِأَخْلَاقِهِمْ وَ خَالِفُوهُمْ بِأَعْمَالِكُمْ...»

۹. انس با حق؛ آخرین سفارش

نماز باشکوه‌ترین عبادت بعد از توحید و شناخت خدای سبحان، برترین وسیله برای تقرب به خالق بی‌همتا، زیباترین کُرنش در برابر معبود و محبوب‌ترین رفتار انسان در پیشگاه پروردگار است؛ از این رو این واجب الهی، آخرین وصیت پیامبران علیهم‌السلام بوده است. آخرین وصیت امام صادق علیه‌السلام به اطرافیان‌شان نیز توجه به نماز بوده است. بر اساس روایتی از همسر ایشان ام‌حمیده، امام صادق علیه‌السلام هنگام رحلت چشم‌هایشان را گشودند و فرمودند همه کسانی را که نزدیکان ایشان‌اند و میان امام و آن‌ها نسبت خویشاوندی وجود دارد، جمع کنند. پس از آنکه همه جمع شدند، امام علیه‌السلام به آنان نگریستند و فرمودند: «إِنَّ شَفَاعَتَنَا لَا تَنَالُ مُسْتَخِفًّا بِالصَّلَاةِ»^۱ (همانا شفاعت ما به کسی که نماز را سبک بشمرد، نخواهد رسید).

آری آن‌که حق بندگی و طاعت الهی را به‌جا نیاورد، شایستگی وساطت و شفاعت امام را نخواهد داشت.

۱. محمد بن علی بن حسین بن بابویه قمی (شیخ صدوق)، *امالی الصدوق*، ص ۴۸۴.

عرصه‌های جهاد علمی امام صادق علیه السلام

در عصر امام صادق علیه السلام که آشوب‌ها و درگیری‌های مذهبی، جامعه اسلامی را دچار پریشانی کرده بود، پرورش نهال تقوا، ایمان، علم و معنویت کاری غیرممکن می‌نمود؛ به خصوص که قضات و محدثان و مفسران که می‌بایست ملجأ و پناه مردم باشند، خود به گونه‌ای خطرناک‌تر، با جعل فرقه‌های انحرافی، مهره‌هایی در دستگاه خلافت و بازیچه دست امیران بودند! در این فضای مسموم و روزگار تاریک، امام صادق علیه السلام با عزمی راسخ، جهاد فکری و فرهنگی همه‌جانبه‌ای را آغاز کردند تا درسی باشد برای همگان که دریابند در اوج تاریکی و ظلمت هم می‌شود با تلاش و مجاهدت، نهال ایمان و تقوا را پرورش داد.

۱. شکوفایی دانشگاه جعفری

امام صادق (ع) از آشفتگی سیاسی و ضعف حکومت اموی، بهترین بهره را در شکوفاییِ فقه و فرهنگ تشیع بردند و با تلاشِ وافر، مراکز علمی بسیاری را دایر کردند تا دانشگاه جعفری، پایگاهی مطمئن باشد برای تحلیل باورهای دینی و ستیز با راهزنان اعتقادی که همواره در کمین فضیلت‌های انسانی نشست‌ه‌اند. هزاران نفر از سراسر عالم اسلامی با انبوه شبهات و سؤالات دینی به محضر امام صادق (ع) می‌رسیدند و در چشمه‌سار زلال علم و فقاہت حضرت، به حقیقت دست می‌یافتند؛ سپس خود با ذهنی شفاف، مروج تفکر ناب اسلامی می‌شدند. گسترش رشته‌های از علم مانند فقه و کلام و طب و فیزیک و شیمی، تحقیق و پژوهش در برترین سطح علمی جامعه، ابتکار و نوآوری، تربیت افراد متخصص متعهد و توانمند، وابستگی نداشتن به حکومتِ وقت و... که از ارکان یک دانشگاه محسوب می‌شود، در حد بسیار بی‌نظیری در دانشگاه جعفری وجود داشت؛ به‌طوری‌که ثمره آن سراسر جامعه اسلامی را فرا گرفته و شکوفایی علمی و فرهنگی بی‌سابقه‌ای را پدید آورده بود.^۱

به‌راستی در حال حاضر، دانشگاه‌های ما چقدر به معیارهای

۱. نک: حبیب‌الله احمدی، امام صادق (ع)؛ الگوی زندگی، ص ۲۴۶ و ۲۴۷.

دانشگاه جعفری نزدیک است و تا چه اندازه، فضای لازم برای پاسخ‌گویی به انبوه سؤالات دینی و اعتقادی دانشجویان را فراهم کرده است؟

۲. امام صادق (ع) و تربیت جوانان

امام صادق (ع) به بصیرت و بینش دینی جوانان عنایت ویژه‌ای داشتند. روزی عده‌ای از جوانان را دیدند که دور هم جمع شده بودند. خطاب به آنان فرمودند: «لَسْتُ أُحِبُّ أَنْ أَرَى السَّابَّ مِنْكُمْ إِلَّا غَادِيًا فِي حَالَيْنِ إِمَّا عَالِمًا أَوْ مُتَعَلِّمًا...» (دوست ندارم یکی از شما جوانان را ببینم؛ مگر در یکی از این دو حال: یا دانا یا درحال یادگیری و دانش‌اندوزی...)^۱ می‌بینیم که این بزرگوار به جذب و تربیت قشر جوان اهتمام خاصی داشتند. هشام بن حکم در شمار جوانانی بود که آیین منحرفی داشت. او توسط عمویش با امام صادق (ع) آشنا شد و با دیدار آن حضرت تحول عظیمی یافت؛ به طوری که اندیشه‌های باطلش فرو ریخت و به مدد استعداد شگرفش، از اصحاب برجسته امام شد. در میان شاگردان جعفر بن محمد (ع)، چهره‌های درخشانی همانند هشام دیده می‌شود که هریک در پرتو فضایل و تربیت ویژه آن حضرت، فروغی تمام یافتند و

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱، ص ۱۷۰.

مراحل کمال را چنان پیمودند که از جانب پیشوای عالی قدر خویش، به نشر حقایق و معارف شیعه و مبارزه با شبهات و کج روی ها مأمور شدند.^۱

عرصه های جهاد سیاسی امام صادق (علیه السلام) از منظر رهبر معظم انقلاب (مد ظله العالی)

امام صادق (علیه السلام) مرد علم و دانش بودند و وسعت تلاش های علمی آن بزرگوار در تاریخ امامان شیعه بی نظیر است؛ اما حضرت از ابتدای امامت خویش مشغول یک مبارزه دامنه دار و پیگیر برای تشکیل حکومت علوی بودند؛ چون «در مکتب تشیع... امام و زمامدار سیاسی جامعه اسلامی، بایستی از سوی خدا معین و به وسیله پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مردم معرفی شده باشد»^۲ و به عبارت دیگر، «امام یک جامعه همان قدرت فائده ای است که حرکت جمعی و منش فردی افراد جامعه را توجیه و رهبری می کند و در آن واحد، هم آموزگار دین و اخلاق و هم

۱. نک: مهدی پیشوایی، سیره پیشوایان، ص ۳۶۹ و ۳۷۰.

۲. سید علی خامنه ای، پیشوای صادق، ص ۶۹.

فرمانروای زندگی و تلاش آن هاست.^۱
 در اینجا، با استفاده از بیانات رهبر معظم انقلاب (مَدَّ ظِلَّهُ الْعَالِی) به نمونه‌هایی از فعالیت‌های سیاسی امام صادق (ع) اشاره می‌کنیم:

۱. تبلیغ جریان اصیل امامت

امام صادق (ع) جمعی از مؤمنان وفادار و طرفداران حکومت علوی را در سرتاسر عالم اسلام جذب کرده و تشکیلات عظیمی را ایجاد کرده بودند تا آن‌ها ضمن تبلیغ امامت، محل مراجعه مردم در تکالیف دینی و حقوقی‌شان باشند. در اواخر حکومت بنی امیه نیز امام به طور علنی در مراسم حج و روز عرفه که مسلمانان از همه سرزمین‌های اسلامی حضور داشتند، رسماً اعلام کردند که: «ای مردم، امروز حاکم بحق جعفر بن محمد است، نه ابی جعفر منصور!» دلیلش را نیز آوردند و در آن جمعیت، برای روشن کردن حقایق، سلسله امامت را به مردم بیان فرمودند:^۲ «أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ الْإِمَامَ ثُمَّ [كَانَ] عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ ثُمَّ الْحَسَنُ ثُمَّ الْحُسَيْنُ ...»^۳

۱. سیدعلی خامنه‌ای، پیشوای صادق، ص ۷۰.

۲. نک: سیدعلی خامنه‌ای، انسان ۲۵۰ ساله، ص ۲۶۴.

۳. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۴۶۶؛ محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۴۷، ص ۵۸.

۲. شیعه؛ نامی برای حزب امامت

شاهد دیگر بر ادعای تلاش‌های سیاسی ائمه علیهم‌السلام، مفهوم شیعه در فرهنگ تشیع است؛ چراکه «نام شیعه در فرهنگ تشیع و نیز در تفاهم و درک غیرشیعیان در قرن‌های نخستین اسلام و در زمان ائمه علیهم‌السلام [فقط] بر کسی اطلاق نمی‌شد که فقط محبت خاندان پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم را در دل داشته باشد؛ بلکه به جز این‌ها شیعه بودن یک شرط اساسی دارد و آن عبارت است از پیوستگی فکری و عملی با امام و شرکت در فعالیتی که به ابتکار و رهبری امام در جهت بازیافتن حق غصب‌شده و تشکیل نظام علوی در سطوح مختلف فکری و سیاسی و احیاناً نظامی انجام می‌شود و این همان است که در فرهنگ شیعه، ولایت نامیده می‌شود. در واقع شیعه نامی است برای حزب امامت.»^۱

با مرور اجمالی تاریخ زندگی ائمه اطهار علیهم‌السلام مشاهده می‌کنیم که برخی از شیعیان مخلص آن بزرگواران، قیام‌هایی را در راستای اهداف امام عصر خویش برنامه‌ریزی کرده و در این راه به فیض عظیم شهادت نائل آمده‌اند. قیام زید بن علی بن حسین در عصر امام صادق علیه‌السلام، از جمله همین حرکت‌های سازنده است.

۳. انتصاب ولایت فقیه

از دیگر اقدامات سیاسی امام صادق (ع) ممنوعیت مراجعه شیعیان به دستگاه‌های قضایی و حکومتی وقت و ارجاع مردم به فقیهان جامع الشرایط، به عنوان مرجع رسیدگی در امور حقوقی و نیازهای حکومتی بود. به عنوان مثال، یکی از یاران امام به نام ابن حنظله، به محضر آن حضرت شرفیاب شد و پرسید: «یا ابوعبدالله، در منازعات و درگیری‌های دینی و حقوقی که میان برادران دینی رخ می‌دهد، بایستی به حکومت مراجعه کنیم که [در این صورت] به طاغوت مراجعه کرده‌ایم. پس چه کنیم؟» امام صادق (ع) در پاسخ به او فرمودند: «...مردم باید دقت کنند و از بین فقهایی که راوی حدیث ما هستند و در احکام حلال و حرام ما صاحب نظرند و با احکام ما [اهل بیت] نیز آشنایی دارند، فقیهی را انتخاب کنند و در میان خود [شان] حاکم قرار دهند که من او را بر شما حاکم قرار دادم.»^۱

درحقیقت، امام صادق (ع) با این حکم، فقه جعفری را در برابر فقیهان رسمی و دولتی آن روزگار قرار داده و دو هدف عمده را تعقیب می‌کردند: نخست، اثبات بی‌نصبی دستگاه حکومت از آگاهی دینی و ناتوانی آن در اداره امور فکری مردم

۱. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۶۷: «فَأَنِّي قَدْ جَعَلْتُهُ عَلَيْكُمْ حَاكِمًا...»

و دیگری، مشخص ساختن نمونه‌های تحریف در فقه رسمی که ناشی از مصلحت‌اندیشی فقیهان در بیان احکام فقهی و ملاحظه‌کاری آنان در برابر خواست قدرت‌های حاکم بود. به این ترتیب، امام صادق (ع) با گستردن بساط علمی و بیان فقه و معارف اسلامی و... عملاً به معارضه با دستگاه خلافت و تهی ساختن آن از بُعد مذهبی‌اش برخاسته بودند. می‌توان گفت تهدیدها و فشارها و سخت‌گیری‌های نامحدود منصور عباسی در برابر فعالیت‌های آموزشی و فقهی این امام بزرگوار (ع) که در بسیاری از روایات تاریخی از آن یاد شده است، ناشی از توجه به همین مطلب و احساس خطر خلفا بوده است.^۱

روایتی که به آن اشاره کردیم، نکته مهم دیگری را هم می‌رساند: در صورت نبود دسترسی به امام، فقیه جامع‌الشرایط از جانب امام معصوم (ع) به عنوان حاکم تعیین شده است و شیعیان در امور مختلف باید به افرادی مراجعه کنند که با بصیرت، به حلال و حرام الهی آگاه بوده و با دیگر ملاک‌های تعیین شده از سوی معصومان (ع) نیز مطابقت داشته باشند. معمار کبیر انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) نیز با عنایت به همین حدیث شریف و سایر روایاتی که از ائمه معصومین (ع) نقل شده است، به تشکیل حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه اقدام کردند.

زیارت امام صادق علیه السلام

در آموزه‌های دینی به زیارت ائمه اطهار علیهم‌السلام سفارش فراوانی شده است و برای این عمل پسندیده، پاداش‌های بی‌شماری هم وعده داده شده است؛ چنان‌که رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرموده‌اند: «مَنْ زَارَنِي أَوْ زَارَ أَحَدًا مِنْ ذُرِّيَّتِي زُرْتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَأَنْقَذْتُهُ مِنْ أَهْوَاهَا»^۱ (هرکس من یا یکی از فرزندانم را زیارت کند، روز قیامت او را زیارت خواهم کرد و از هول و هراس‌های آن روز نجاتش خواهم داد).

افزون بر پاداش‌های اخروی، دربارهٔ برکات زیارت معصومان علیهم‌السلام در دنیا هم روایات بسیاری داریم؛ از جمله امام صادق علیه‌السلام دربارهٔ ثمرهٔ زیارت خودشان فرموده‌اند: «مَنْ زَارَنِي غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُهُ وَلَمْ يَمُتْ فَقِيْرًا»^۲ (هرکس من را زیارت کند، گناهانش بخشیده می‌شود و چنین کسی هیچ‌گاه فقیر و نیازمند نمی‌شود [و زندگی بابرکتی خواهد داشت]).

۱. جعفر بن محمد بن جعفر بن موسی بن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۱۱.

۲. تاج الدین شعیری، جامع الأخبار، ص ۲۷.

درود می‌فرستیم به روان پاک امام صادق (ع) که در زنده‌نگه داشتن فرهنگ شیعه مجاهدت عظیمی کردند و در حُسن ختام این نوشتار، فرازی از زیارت‌نامه ائمه بقیع (ع) را تقدیم می‌کنیم:

الْسَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَيْمَّةَ الْهُدَى السَّلَامُ عَلَيْكُمْ
 أَهْلَ الْبِرِّ وَالتَّقْوَى السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْحُجَجُ
 عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْقَوَامُ فِي
 الْبَرِيَّةِ بِالْقِسْطِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الصَّفْوَةِ
 السَّلَامُ عَلَيْكُمْ آلَ رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ
 النَّجْوَى أَشْهَدُ أَنَّكُمْ قَدْ بَلَّغْتُمْ وَنَصَحْتُمْ وَصَبَرْتُمْ
 فِي ذَاتِ اللَّهِ وَكُذِّبْتُمْ وَأُسِيءَ إِلَيْكُمْ فَغَفَرْتُمْ وَأَشْهَدُ
 أَنَّكُمْ الْأَيْمَّةُ الرَّاشِدُونَ الْمُتَهْتَدُونَ وَأَنْ طَاعَتَكُمْ
 مَفْرُوضَةٌ وَأَنْ قَوْلَكُمْ الصِّدْقُ وَأَنَّكُمْ دَعَوْتُمْ فَلَمْ
 يُجَابُوا وَأَمَرْتُمْ فَلَمْ يُطَاعُوا وَأَنَّكُمْ دَعَايُمُ الدِّينِ وَ
 أَرْكَائُ الْأَرْضِ ... ١.

١. جعفر بن محمد بن جعفر بن موسی بن قولویه قمی، کامل الزیارات، ص ۵۴،
 با اندکی تفاوت در کلمات؛ عباس قمی، مفاتیح الجنان، ص ۴۲۴.

سلام بر شما ای پیشوایان هدایت، سلام بر شما
که اهل نیکی و پرهیزکاری هستید، سلام بر
شما ای حجت‌های خدا بر اهل دنیا، سلام بر
شما ای برپادارندگان عدالت در میان خَلق،
سلام بر شما که برای برگزیده شدن شایسته
هستید، سلام بر شما ای خاندان رسول خدا [ﷺ]،
سلام بر شما ای اهل سر و راز. شهادت می‌دهم
که شما احکام خدا را تبلیغ کرده و [مردم را]
نصیحت کردید و به خاطر خداوند صبر کردید و
تکذیب شدید و به شما بدی کردند؛ پس آن‌ها را
بخشیدید و شهادت می‌دهم که شما پیشوایان
هدایت‌کننده و هدایت‌شده هستید و اطاعت
از شما واجب و کلامتان راست و درست است
و شما [مردم را] دعوت کردید؛ ولی دعوتتان
اجابت نشد و آن‌ها را به معروف امر کردید؛ ولی
از شما اطاعت نشد و همانا [شهادت می‌دهم
که] شما ستون‌های دین و رکن‌های روی زمین
هستید ....^۱

۱. نک: جعفر بن محمد بن جعفر بن موسی بن قولویه قمی، کامل الزیارات،
ترجمه سید محمد جواد ذهنی، ص ۱۶۱.

کتابنامه

۱. قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی.
۲. ابن قولویه (قمی)، جعفر بن محمد بن جعفر بن موسی بن قولوی
 ۵، کامل الزیارات، چ ۱، نجف: مرتضوی، ۱۳۵۶ ق.
۳. ابن قولویه (قمی)، جعفر بن محمد بن جعفر بن موسی بن قولوی
 یه، کامل الزیارات، ترجمه سید محمد جواد ذهنی تهرانی، چ ۱،
 تهران: پیام حق، ۱۳۷۷ ش.
۴. احمدی، حبیب الله، امام صادق علیه السلام، الگوی زندگی، قم:
 نشر فاطیما، ۱۳۸۵ ش.
۵. اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمة فی معرفة الأئمة،
 ترجمه علی زوارهای، ج ۲، چ ۳، تهران: اسلامیه، ۱۳۸۲ ش.
۶. اربلی، علی بن عیسی، کشف الغمة فی معرفة الأئمة، ج ۲،
 تبریز: بنی هاشمی، ۱۳۸۱ ق.
۷. پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان، چ ۱۰، قم: موسسه
 امام صادق علیه السلام، ۱۳۷۹ ش.

۸. خامنه‌ای، سیدعلی، انسان ۲۵۰ ساله، تهران: موسسه ایمان جهادی، ۱۳۹۰ ش.
۹. خامنه‌ای، سیدعلی، پیشوای صادق، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۳ ش.
۱۰. شعیری، تاج‌الدین، جامع الأخبار، چ ۱، قم: انتشارات رضی، ۱۴۰۵ ق.
۱۱. شیخ صدوق (قمی)، ابوجعفر محمد بن علی بن حسین، امالی الصدوق، چ ۵، بیروت: اعلمی، ۱۴۰۰ ق.
۱۲. شیخ مفید (عکبری بغدادی)، محمد بن محمد بن نعمان، امالی للمفید، ترجمه حسین استادولی، مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۴ ش.
۱۳. عباس قمی، مفاتیح الجنان، ترجمه حمیدرضا شیخی، به تصحیح و تحقیق بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، چ ۵، مشهد: به نشر، ۱۳۹۱ ش.
۱۴. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱ و ۲ و ۴، چ ۲، تهران: اسلامیة، ۱۳۶۲ ش.
۱۵. کلینی، محمد بن یعقوب، فروع کافی، ج ۵، چ ۳، بیروت: دار صعب، ۱۴۰۱ ق.
۱۶. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۱ و ۴ و ۷۵، چ ۳، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.

مسابقه فرهنگی پیشوای صادق

توضیحات شرکت در مسابقه

■ پرسش‌ها از متن موجود طرح شده است و افراد بالای دوازده سال می‌توانند در مسابقه شرکت کنند.

■ به روش‌های زیر می‌توانید در مسابقات فرهنگی شرکت کنید:

۱. ارسال پاسخ به سامانه پیامکی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲: برای این کار، کافی است به ترتیب نام مسابقه، شماره گزینه‌های صحیح پرسش‌ها به صورت یک عدد پنج‌رقمی از چپ به راست و نام و نام خانوادگی خود را به سامانه پیامکی ۳۰۰۰۸۰۲۲۲۲ ارسال کنید.

مثال: پیشوای صادق ۱۳۱۴۲ حسین عظیم‌زاده

۲. مراجعه به بخش مسابقات پرتال جامع آستان قدس رضوی به نشانی:

www.razavi.aqr.ir

۳. پاسخ به پرسش‌ها در پاسخ‌نامه: پاسخ‌نامه تکمیل شده را می‌توانید به صندوق‌های مخصوص مستقر در کیوسک‌های راهنمای زائر ببیندازید یا به صندوق پستی ۳۵۱-۹۱۷۳۵ ارسال کنید.

■ هزینه ارسال پاسخ‌نامه از طریق «پست جواب قبول» پرداخت شده است و لازم نیست از پاکت و تمبر استفاده کنید.

■ آخرین مهلت شرکت در مسابقه، ۲۵ شهریور ۱۳۹۶ است.

■ قرعه‌کشی از بین پاسخ‌های کامل و صحیح و به صورت روزانه انجام می‌شود و نتیجه آن از طریق سامانه پیامکی گفته شده به اطلاع برندگان می‌رسد.

تذکر: پیشنهادها و انتقادهای خود را در پیامک جداگانه‌ای ارسال کنید.

تلفن: ۰۵۱-۳۲۰۰۲۵۶۹

پرسش‌ها

پرسش اول: طبق بیانات رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی) راه نجات

انسان از گرفتاری در دریای بی‌کران و متلاطم روزگار چیست؟

۱. بصیرت و روشن بینی

۲. انسجام و اتحاد جامعه

۳. زهد و گوشه نشینی

۴. گزینه ۱ و ۳

پرسش دوم: امام صادق (علیه السلام) معنای اخلاص را چگونه توصیف

فرموده‌اند؟

۱. زندگی کردن با نیت راضی نگه داشتن همه مردم

۲. نداشتن انتظار ستایش، جز از خداوند عز و جل

۳. انجام عمل صالح با نیت کسب پاداش دنیوی

۴. انجام عمل صالح با نیت نجات از عذاب الهی

پرسش سوم: بر اساس فرمایش امام صادق (علیه السلام) چگونه

می‌توان با مردم در دارایی‌هایشان شریک شد؟

۱. با انجام اعمال مستحبی

۲. با جهاد در راه خدا

۳. با راست گویی و امانت داری

۴. با پرداخت خمس و زکات

پرسش چهارم: آخرین وصیت امام صادق علیه السلام به اطرافیانسان

چه بوده است؟

۱. اهتمام به روزه

۲. توجه به نماز

۳. پرداخت زکات

۴. شرکت در جهاد

پرسش پنجم: براساس فرمایش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله کسی که ایشان

یا یکی از فرزندانسان را زیارت کند، چه پاداشی خواهد داشت؟

۱. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله روز قیامت او را زیارت کرده و از هول و هراس های

آن روز نجاتش خواهند داد

۲. گناهانش بخشیده می شود و با برخورداری از زندگی بابرکت،

هیچ گاه فقیر و نیازمند نمی شود

۳. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در سه موقعیت سخت، یعنی لحظه

جان دادن، گذراز پل صراط و نزد میزان، به کمکش می آیند

۴. گناهان گذشته و آینده اش بخشیده می شود و در قیامت

هم می تواند پنجاه نفر را شفاعت کند.

لیه کاغذ را پس از برش، تا زده و بچسبانید

پست جواب قبول

..... فرستنده:

.....

.....

..... کد پستی:

----- از این قسمت تا شود -----

هزینه پستی بر اساس قرارداد شماره ۲۵۱ - ۹۱۷۳۴ پرداخت شده است.

طرف قرارداد: اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی

صندوق پستی: ۳۵۱ - ۹۱۷۳۵